

שיעל נחשון-לויין הגיעה לברלין ב-2016 היא בכלל לא חשבה שתי-שאר בה. בשלב הזה בחייה היא כבר היתה מבוססת למדי כמוויקאית ישראלית. היא הקליטה שלושה אלבומים, הופיעה עם יוני רכטר, לימדה פיתוח קול, בין השאר אבל או היא חלתה בסרטן. המחלה שקטעה את הקריירה המוויקלית, בעלה, המשורר והבמאי אהרון לויין, שתמיד רצה להסתובב בעולם, והאפשרויות שמעניקה האורחות הג'רמנית שיש לו ולשני ילדיהם, כל אלה הכ-ריעו את הכף. "האמת היא שלא הייתי בעניין של מעבר לברלין, אבל לא רציתי להיות זו שאומרת לא", היא מספרת בראיון בבית קפה כמה רחובות צפונה מאלכסנדרפלאץ, "אמר-ת, יאללה, נעשה את זה לשנתיים".

השנתיים הסתיימו מוזמן ויעל נחשון-לויין ומשפחתה עדיין בברלין ללא כוונה לע-זוב בעתיד הנראה לעין. אחת הסיבות לכך שהיא מרגישה נוח בביתה החדש היא המפ-על התרבותי שהקימה ושמשלב כמה מהד-ברים שהיא אוהבת - מוויקה, אמנות ואוכל טוב. באוקטובר 2016, חודשים ספורים בל-בד אחרי המעבר היא החליטה לנצל את די-רתה השכורה המרווחת והזמינה חבר שעסק במוויקה אלקטרונית, חברה צלמת ועוד כשלושים אורחים, בהם ישראלים שהכי-רה, שכנים גרמנים וחברים ללימודי הג'רמנית. "היה שם משהו נסי", היא מספרת שש שנים מאוחר יותר, "השילוב של אנשים מכל העולם עם המוויקה, האירוח והבישו-לים עבד מצוין. הכל התחבר לי והרגשתי שיש צמא לזה".

המשך בעמוד הבא

אני ברלינאי

הם עוסקים במוזיקה, עיתונות, קולינריה ואמנות, וכולם עזבו את הארץ, מי באכזבה מישראל ומי בחיפוש אחר עתיד טוב יותר בבירת גרמניה. פגשנו אותם כיום כדי לבדוק אם מצאו את מה שחיפשו, והאם הייאוש נעשה יותר נוח דיוד טטרו, ברלין

רחוב בברלין. מהגרי
אמנות או פליטי אמנות
צילום אילוסטרציה:
Katha Mau

יעל נחשון-לויין. מנסה לבנות אוטופיה צילום: Yotam Schwartz

יעל נחשון לויין: "הבנתי שסבלתי בארץ רק כשהגעתי לכאן. כמו ילד, שקורה לו משהו רע בבית הספר אבל מתחיל לבכות רק כשהוא מגיע הביתה לאמא, הבנתי שהחוויה של להיות אמן בארץ היא עלבון מתמשך"

הסופר זול יותר, הגנים מסובסדים. וזה לא דבר בוזי להיות אמן. להיפך, יש כבוד לאנשים שעושים תרבות ואמנות".

אלון, שהשיחה איתה מתקיימת כבר בקרויצברג, היא דמות מפתח בקהילה הישראלית-ברלינאית. שלוש שנים אחרי שהגיעה לעיר היא ייסדה את "שפיץ", מגזין עצמאי שעוסק בקהילה ומהווה חלק אינטגרלי ממנה, ובשנים האחרונות במיוחד בונה גשר בין הקהילה לחברה הגרמנית על ידי סיקור חדשות מוניציפליות ולאומיות בעברית. למעשה, זה העיתון העברי הראשון בגרמניה מאז השואה. בשנים הראשונות התפרסם "שפיץ" בדפוס ובאינטרנט, כיום הוא מגוון דיגיטלי שכולל גם פודקאסט, ואלון מתארת את ההתפתחות שלו ושלה בעיר כקווים מקבילים. "בהתחלה היתה היקסמות מעצם הנוכחות של הישראלים בברלין", היא מסבירה, "היה המון עיסוק בשאלות של זהות, בהיסטוריה וכישראלים שאלה אם תיווצר כאן קהילה ישראלית. לפי ני 12 או 13 שנים לא היה ברור אם זה יקרה או שזה טרנד חולף. בהמשך הנושא הזה נמאס קצת, בעיקר בגלל האינסטרומנטליזציה שלו בדיון הציבורי בישראל שהגיעה גם לכאן".

תסבירי, בבקשה.

"הישראלים בברלין לא באמת מעניינים את הישראלים. זה נכון שנכתב עלינו המון ודיברו רוב עלינו המון בתקופות מסוימות, אבל זה היה פשוט כלי לקידום סדר יום. מצד אחד דיברו על

זה אכן יהיה רק גל נוסף של אלו שנחשון-לויין מכנה "פליטי תרבות" - זמרות, קולנוענים, יוצרות טלוויזיה, משוררים, סופרות ואמנים פלסטיים, שהפכו את ברלין לביתם. והרשימה ארוכה. האוצרות דורית לויטה-הרטן והילה פלג, האמניות יעל ברטנא, אלונה רודה ואלון נה הרפו, המוזיקאים עדי גלברט ומעיין נידאם, חברות להקת Jealous פו בונפיל ועדי קום, זמרת האופרה ושחקנית התיאטרון רות רוזנפלד, הבמאית רבקה אופק, אביחי פרטוק, דויד אלי-מלך ורועי פרו שמתקלטים קבוע בברגהייין - אלה רק כמה מבין מאות יוצרים שברלין היא בשבילם מקור משיכה וזירה של פעילות תרבותית רבת תחומית. מה הביא אותם לשם והאם הם מצאו את מה שחיפשו? האם הם עדיין מקיימים שיח תרבותי עם ישראל? והאם ברלין פתחה לפנייהם הודמנויות שהתקשו להשיג בארץ? התשובה היא מארג מורכב של מניעים והשלכות - שניסינו לפרק למרכיביו.

בשפיץ של הפיראנדל

לטל אלון, עיתונאית ישראלית שהגיעה לברלין ב-2009, יש מילה אחת שמתמצת מרכיב של החיים בברלין שהוא כנראה אחד מכוונות המשיכה לישראלים המחפשים מקום ליצור בו. "המילה הגרמנית פִּיֶּרְאָנְדֶּל (Feierabend) היא הלחם של המילים 'הגיגה' ו'ערב'. זו המילה שמתארת את סוף יום העבודה. את הזמן שמוקדש לפנאי, למנוחה או למשפחה", היא מדייקת את מה שישיראלים רבים בעיר מכנים בפשטות "איכות חיים". "אחרי העבודה, כשנפרדים מהקולגות או מהקופאית בסופר, אומרים Schönen Feierabend, וזה לא סתם 'ערב טוב', זה 'תיהנו מחגיגת הערב', מהזמן שהפסקתם לעבוד והתיישבתם עם כוס יין או בירה ואף אחד לא מצפה מכם לתשובה בווטסאפ".

כוס היין הזאת היא מן הסתם ביטוי לתופעה חברתית רחבה יותר.

"יש משהו בברלין שמאפשר בחירה. אפילו שר לבחור במרוץ, להרוויח כסף, לאכול סעודות יקרות ולחיות חיים נוצצים. אבל אפילו שר גם לחיות בצניעות, לקנות יד-שנייה, לאכול פשוט ולהתקיים. גם אחרי עליות המחירים השכיחות וזלה יותר כאן, גם אחרי האינפלציה

מעמיקה שורשים כאן, ככל שאני זוכה להכירה ונהנית מהסקרנות של הקהל ומהפתיחות שלו לשמוע משהו חדש, ברור לי עד כמה היחס בארץ היה מתעלל. כל הזמן שאלו: 'מה את רוצה ממני?' 'למה שאני אבוא?' 'כמה זה עולה?' זו היתה מערכת יחסים של מנצל ומנוצל. אמרתי נים בישראל חיים בתחושה שזו המציאות, אבל זה שיבוש של תפקיד האמן בעולם. יש כל כך הרבה לחץ וכל כך מעט זמן פנוי. אין לזה מקום בראש. עד שהגעתי לברלין לא היתה לי השפעה להסביר את זה, לא ידעתי למה אני מרגישה רע. תמיד היה מחסור, בכסף, במקום, בתמיכה. כאילו נלקחה המהות של האמנות - הנדיבות. לא הכל ורוד כמוכן. 'ברור שיש כאן צדדים פחות טובים', היא אומרת, 'מזוג האווירה, הקור, החושך והעובדה שהתרבות הגרמנית היא 180 מעלות מהתרבות הישראלית. ישנם גם אלו שמגיעים ולא שורדים. זה לא תמיד קל. גם הבחירה שלי מלאה בעצב, ככל שאני כאן יותר זמן, כל נסיעה לארץ קשה יותר".

והיא נוסעת. למרות האוניברסליות של היצירה שלה, יש לנחשון-לויין שורשים והיא לא שוכחת אותם. היא, בעלה והילדים מקפידים לדבר עברית, היא מבקרת בארץ לפחות פעמיים-שלוש בשנה, היא טסה להצביע בבחירות, ויש בה גאווה ישראלית.

והקהל הישראלי עדיין חשוב לך?

"הייתי רוצה מאוד ליצור את מה שאני עושה בברלין גם בשביל האנשים שאני אוהבת בישראל, אבל במצב הנוכחי אין לזה סיכוי. אני רוצה שהקהל שלי יישמע גם בארץ, אבל כרגע זה אפשרי רק מפה".

בינתיים, בימיו של שלה, היא מסתפקת בתפוצה ישראלית-ברלינאית. "יש פה קהילה מדהימה", היא מספרת, "יש חברים שהתחברתי אליהם בצורה פשוטה וטבעית, אנשים שאני סומכת עליהם, וזה קורה כי למרות שיש כאן כמה קבוצות שונות של ישראלים, יש מסגרת שהביאה לכאן קבוצה מסוימת של אנשים די דומים. זו קבוצה שיש לה שפה משותפת, אכזבנות משותפת וגילויים משותפים. זה לא משהו שהרגשתי בניו יורק כשחייתי שם (כשלמדה מוזיקה, ד"ס). יש כאן פליטי תרבות שיוצרים רשת של ישראלים. תמיד יהיה מי שיעביר מי דע, שיעזור, ותמיד יש גלי הגירה חדשים. בטח גם עכשיו, אחרי הבחירות, יגיע גל חדש".

נחשון-לויין היא לא היחידה שהמחשבה על גלי הגירה חדש, של קבוצה עם גרעין משותף, חלפה בראשה. תוצאות הבחירות, וביתר שאת פניה של הממשלה החדשה, החיו את השיח על הגירה - אף שזה מהלך שלעולם אינו פשוט - גם בקרב המילייה היצרית. אם זה יקרה בפועל,

טל אלון: "יש משהו בברלין שמאפשר בחירה. אפשר לבחור במרוץ, להרוויח כסף, לאכול במסעדות יקרות ולחיות חיים נוצצים. אבל אפשר גם לחיות בצניעות, לקנות יד-שנייה, לאכול פשוט ולהתקיים. וזה לא דבר בזוי להיות אמן. להיפך"

טל אלון. לא באף קצה של הסקאלה צילום: אולף קונמן

בוגדים, נפולת של נמושות שהרימו ידיים, וכל הרפרטואר הזה שהשתלב בהשמצות והפחדות מאנטישמיות. בצד השני של הסקאלה היתה גלורייפיקציה ורומנטיזציה של החיים הטובים - כמה קל וזול שם, וכמה טוב לכם שברחתם. מי שחי את החיים, בודאי מי שהיגה יודע שהחיים האמיתיים הם לא באף קצה של הסקאלה. והמבט האינסטרומנטלי הזה הוא רק יש-ראלי? או שגם לחברה הגרמנית יש חלק בכך?

"לגבי הצד הגרמני, ישנה התיזה על היעור מחדש (ההשקפה שלאחר שבמאה הקודמת גר-מניה עקרה את היהודים מתוכה, כעת היא נוט-עת אותם מחדש, ד"ס). הממסד די אובססיבי לגבי 'השבת החיים היהודיים' בגרמניה, והציפייה מאיתנו היא לגלם את התפקיד הזה כדי שנעניק לגיטימציה. אם היהודים שוב גרים כאן, הם אומרים, אנחנו נהדרים, השתנינו, השתקמנו". כשמוסיפים לכך גם את השיח הפוליטי, למי מותר ואסור לבקר את ישראל בגרמ-ניה וכיצד גרמניה מעורבת במורח התיכון, העניינים מסתבכים עוד יותר. "כעיתונאית אני מבינה את זה", אומרת אלון, "אבל כאדם עייפתי מלהיות פיונית בתיאטרון הזה". העייפות מהשיח היא שהניעה את טל אלון לחפש כיוון חדש ליצירה העיתונאית שלה. ואחד רי תקופת מעבר קצרה הגיעה הקורונה והביאה איתה בדיוק את זה. "הקורונה יצרה צורך לתווך לישראלים, בעיקר לכאלו שלא מדברים גרמ-נית, מה קורה כאן. אבל זה היה רק חלק מהעניין - הקורונה גם קטעה להרבה אנשים, וגם לי, את הקיום של רגל פה רגל שם. עדיין הייתי מעורבת במה שקורה בארץ, אבל הלוקאלי נהיה קריטי. בתקופת הסגרים קריאה של עיתונות ישראלית

לא עזרה לי ולאחרים להבין מה קורה כאן ומצא-תי את עצמי צורכת יותר חדשות גרמניות וצו-ללת למה שקורה פה. 'שפיץ' קיבל תפקיד של תיווך ותרגום ובמקביל הוצאנו, למשל, גם מדור יומי, יומן קורונה שבו כל יום ישראלי או ישרא-לית שחיים בברלין שיתפו במה שקורה להם בו-מזמן המגיפה. זה היה הציטייטייטי".

כיום "שפיץ" עוסק עדיין מדי פעם בשא-לות של זהות, אך מתמקד בתיווך החברה הג-רמנית לישראלים ובכל הקשור לעברית וליש-ראל בברלין - מסעדות בבעלות ישראלית מופי-עות במדור "קולינריש", אירועי תרבות במדור האירועים, וגיליונות הדפוס הישנים, שהם מעין ארכיון של הקהילה, מופיעים במדור "נוסטל-גיש". אלון גם פירסמה בלוג (ברלינרית) ול-רגל עשור להגעתה לברלין הפיקה פודקאסט מרתק המבוסס על שיחות עם "עשר ברלינריות יודעות דבר". כך היא הפכה לעמוד תווך מרכזי בקהילה. יש אפילו מי שמכנה אותה "ראש העיר של הישראלים".

בגיליון הראשון של "שפיץ" תיארת את הקהילה כקהילה בנתהוות. איך הדברים נראים עכשיו, עשור אחר כך?
"ברור שיש קבוצה גדולה של ישרא-לים שהם לא זמניים כאן. הם דוברי עברית, יש ביניהם קשרים, יש תחומי עניין משותפים ויש אירועים משותפים. אבל בניגוד לקהילה היהודית המאורגנת, זו קהילה לא ממוסדת ולא ממורכזת. הישראלים לא מעוניינים בדבר הר-שמי, בפורמליות ובעסקנות שבדרך כלל מגיעה עם זה. אני באתי לתעד את זה ונוצר מצב שיש לי תפקיד. זכות הקיום של 'שפיץ' היא הנישה שלו ואני קנאית לנישה - בין גרמנית לעברית, בין ברלין לישראלים שחיים בה. הסיומת de (של כתובת אתר האינטרנט, המעידה על מיקו-ר, בגרמניה, ד"ס) לאתר של תוכן בעברית היא מטפורה מצוינת להיברידיזט שלוו".

וההיברידיזט הזאת מתבטאת גם בתחושת השייכות שלך?

"מבחינת שפה, תרבות ומשפחה, יש לי עדיין שייכות ישראלית. אבל שייכות נוצרת גם סביב ערכים, ובברלין אני חולקת את הערכים שלי עם הרוב. השאיפה לשוויון, הדאגה לחלש והדאגה לכדור הארץ הן לא עמדות אוטוריות כאן. כשהכ-תבה הזאת תתפרסם בישראל יהיו לה מאות תגו-רות של נאצות וגידופים. במובן הזה, הערכי, כאן אני בבית. הקבוצה שחושבת כמוני בארץ עדיין מושפעת באופן יומיומי ומיידי ממה שקורה בפר-ליטיקה הישראלית, אבל אלו שחיים כאן הצ-ליחו לתפוס מרחק אסתטי מהדברים. הודעותי מתוצאות הבחירות האחרונות בישראל כי עוד לא היה דבר כזה, אבל יחסית למעורבות הרג-שית שלי בעבר, אפשר לומר שנשארתי מרוח-קת. הייתי כאן".

תחושה של שורשים

המעורבות הרגשית היא נושא שחוזר ועולה בשיחות עם היוצרים הישראלים. ואם לנחשו-לזין כל נסיעה לארץ קשה יותר, ואם טל אלון תפסה מרחק, שני ליידרמן מצאה דרך להש-כין שלום בין העולמות. היא עובה את הארץ בגיל 21 כדי ללמוד תיאטרון ומחול באמסט-רדס. אחרי שמונה שנים בהולנד עברה לברלין יחד עם בן זוג גרמני, שאותו הכירה במהלך לימו-דיה. אחרי שילדה את בנה הראשון הצטרפה לצ-וות של Infarm, סטארט-אפ שהוקם על ידי יו-מים ישראלים והפך מאז לחברה מצליחה בתחום

שני ליידרמן. הביאה איתה את הבית
Noam Rosenthal: 0171

שני ליידרמן: "הנסיבות של החיים הביאו אותי לפה. הגעתי בגלל אמביציה של ילדה להיות רקדנית, נשארתי בגלל שהחיים הם נעימים ונוחים, והעובדה שאני יכולה להמשיך לדבר עברית, ליצר את האוכל שאני יוצרת ולשמור את החברים שלי מאוד מקלה"

החקלאות העירונית המקורה. במקביל עשתה מוזיקה, הקליטה והופיעה עם בן הזוג שהיה גם שותף ליצירה. העבודה ב-Infarm היתה כרו-כה בעיסוק במזון, אירועים וקשר עם שפים, ועם האוכל בא התיאבון.

"מה שעניין אותי תמיד היה מה נאכל", היא אומרת חצי בצחוק, "והיה טבעי שהצעד הבא שלי יהיה לפתוח מקום משלי. עזבתי את Infarm, הכרתי מישהי שחזירה ביני ובין מוזיאון מרטין גרופיוס באן, אחד המוזיאונים הכי נחשבים לא-מנות עכשויות בברלין, וכ-2019 פתחתי שם את המסעדה שלי, בִּבְּה, על שם סבתא שלי".

כיום, בגיל 39, אחרי שנפרדה מבן זוגה והכ-יררה בן זוג חדש, ישראלי שצירף לתא המשפחתי גם ילדה משלו, היא מסעדתית במשרה מלאה. וכ-מו בעולם המוזיקה, גם בעולם המסעדות ההש-וואה בין גרמניה לישראל היא לה מקור השראה לגלל הרמה הגבוהה של השירות, האוכל והתפ-עול במסעדות. מצד שני, בגרמניה הכל קל יותר "מסעדות היא מקצוע לא פשוט בכל מקום בעו-לם", היא אומרת, "יש מחסור בכוח אדם, הע-לויות גבוהות, שולי הרווח נמוכים ויש מרווח צר מאוד לטעויות. אבל בתקופת הקורונה, למ-של, הרגשתי את ההבדלים. זה היה רגע שאמ-רתי בו כל יום תודה על כך שאני נמצאת בגר-מניה. הודיתי על התפקוד המהיר של הרשויות, הפיצויים היו בסכומים הגיוניים והם הגיעו מהר ובלי סיבוכים".

כך נהנתה ליידרמן מכל העולמות - מצד אחד,

הסביבה הגרמנית נוחה יותר. מצד שני, האוכל בא מהבית. "האוכל שלי הוא יהודי ובהשראת סבתא שלי", היא מספרת, "המקום של המשפחה אני מבש-לת ויוצרת הוא מקום של משפחה, קרבה ובית. זו ההשראה שלי. כל המוטיבציה היא לתת לא-נשים תחושת בית, ובתור מהגרת זה הכי טבעי שאתן לאנשים תחושה של הבית שלי, של המ-קומות שלי. וזה נותן לי המון. היכולת לעבור כל יום ליד הדלפק שלי ולראות את הבוריקיטס שס-בתא שלי היתה עושה, את האנשים שאוכלים את הפלפל הממולא שלה, עושה לי חיבור רג-שי יומיומי. אני יוצרת כאן עולם קטן עם תחו-שה של שורשים".

ליידרמן אומרת שהיא וישראלים אחר-ים בברלין לא רק שאינם מתנתקים מהזהות שלהם, הם יוצרים חיבור לישראליות שלהם באופן יומיומי. "הרבה אנשים עונו את ישראל, אבל אין להם שום דבר נגד השפה והתרבות. לא ברחנו. יש געגוע. הנסיבות של החיים הביאו אותי לפה. הגעתי בגלל אמביציה של ילדה להיות רק-דנית, נשארתי בגלל שהחיים הם נעימים ונוחים, והעובדה שאני יכולה להמשיך לדבר עברית, לי-צור את האוכל שאני יוצרת ולשמור את החב-רים שלי מאוד מקלה. לא יודעת אם הייתי יכו-ל לה להישאר כאן אם זה היה אחרת".

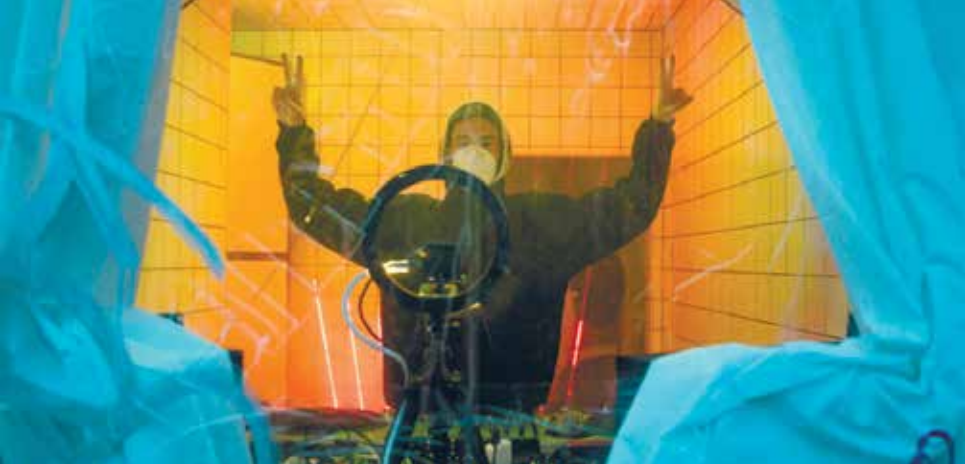
המסעדה של ליידרמן היא רק אחת ממוסדות הקולינריה הישראליות בברלין. במרחק כמה תחנות אוטובוס מורחה משם נמצאת גולדה דלו-ר קס, שנולדה דווקא כשמוסדות אחרות קרסו, ביי-מי הקורונה, ואפילו בוכות המגיפה. היא יצאה לדרך בינואר 2021 כסדרת מסעדות פופ-אפ שי-זמו שני ישראלים, יובל תדהר ואבי לוי, והפכה למסעדת קבע שהיא עוגן ונחמה במיוחד בתקו-רה שבה השמש שוקעת על העיר בשלוש אחר הצהריים והטמפרטורות יורדות מתחת לאפס. "ימי הקורונה היו ימים של בדידות קשה ליש-ראלים שחיים בברלין וגם לכל השאר. גם אנחנו הרגשנו את הדיכאון, רצינו לגמור כבר עם החו-רף ועם הקורונה", נזכר לוי, שבעצמו הגיע לכר-ליין כשנה לפני המגיפה, בתקופה שהוא מתאר כזמן הסגר הקשה ביותר. "זה לא היה הפופ-אפ הראשון שלנו אבל כשהוצאנו פוסט שסיפר שא-נחנו חוזרים עם עוד פופ-אפ ושהפעם הפוקוס יהיה על הסביח שלנו, היתה התלהבות מיוחדת. זה היה הסביח שבקצה המנהרה".

את מה שקרה בסופי השבוע הבאים מתא-רים תדהר ולוי כמפגש חברתי נדיר בימים שבהם זה היה בדיוק מה שחסר. "אנשים יצאו מהבית", הם מספרים, "פתאום ראית גוש של עשרות בני אדם, רובם מדברים עברית, אבל הם הביאו גם את החברים שלהם, גרמנים ואחרים. היו מפגשים, חיבורים חדשים, אנשים שברו יחד את החוקים ולא שמרו על מרחק של מטר וחצי. זה יצר נחמה וזה בדיוק מה שרצינו לע-שות - לפגש, להאכיל אנשים, להביא להם את מה שאנחנו אוהבים".

מכאן והלאה העסק צמח. הסביח הפך למ-נת הדגל, ובמרחץ המנות החלו להיעטף בשקיות נייר מעוטרות בידי אומן קעקועים, ברק רדו-ביץ, גם הוא ישראלי. מעגל הלקוחות התרחב, ביקורות משבחות התפרסמו בעיתונות המקו-מית וחצי שנה אחרי סוף ימי הפופ-אפ המסע-דה קיבלה מקום קבע. "היה לנו פשוט יותר לפ-תוח מקום קטן עם משלוחים", מספר תדהר, "אבל זה היה סיכון מחושב שנולד בעקבות מה שעבר

אבי לוי (מימין) ויובל תדהר. לקחו סיכון מחושב צילום: ענבל לורי

דורון מסטיי (צ'רלי). שקט וניתוק הכרחיים

סופרים ומוזיקאים", פרץ אומר. "הרעיון הוא שיוצרו שיתופי פעולה שיעסקו בשאלה של אמנות יהודית וגם כוז של הקול היהודי בגרמניה, קול שלא מצטמצם לנושאים שקשורים לזיכרון רחוק, ליהודים מיעוטים ולאנטישמיות, אלא מתרחב לנושאים חברתיים רחבים יותר. בכל שנה הלימוד נעשה בנושא אחר; בתערוכה האחרונה, לה, למשל, שהיתה סביב הנושא 'שבר', האמנים והאמניות עסקו בנושאים כמו פטריארכיה, גוף, מגדר, נכות, יחסים בתוך המשפחה והגירה, שאלו כלליות שרלוונטיות לחברה הגרמנית הכוללת אבל נידונו מתוך פרספקטיבה יהודית".

בשנה שעברה מחצית מהאמנים המשתתפים היו ישראלים שחיים בברלין - הסופר, המשורר והמתורגמן תומר דותן דרייפוס, האמנית רועי ויקטוריה חפץ, אמן הפרפורמנס והכוריאוגרף גל עובדיה נאור והאמנית החוותית אלה פוניובסקי ברגלסן - אבל על פי פרץ זה לא מפגש ישיר אלא במהותו. יחד עם שותפיו - המנהל האמנותי תיאולף קונמן ומנהלת הקריאייטיב רייצ'ל לייבסקינד - הוא חותר להקמת מקום מפגש לכולם. "אנחנו בונים כאן מרכז יהודי-ברלינאי", הוא מסביר, "הישראלים הם אמנם חלק מזה, אבל LABABerlin זו קודם כל קהילת אמנים ואמניות, והוויכוח כאן הן מורכבות יותר".

מה שמחזיר לזוהת שלך: איך אתה מגדיר את עצמך היום?

"אני ברלינאי. אני בונה מוסדות לכת שלי, לנכדים שלי ולאילו של ידידי. אני כאן כדי להישאר".

ומהמקום הזה, האם הקהילה הישראלית השתנתה בשנותיך בעיר?

"השיח על אוטופיית ברלין היה חזק לפני עשור. אז דיברו על יוקר המחיה ועל האספקה של השמאל הישראלי שעובר לברלין. היום הישראלים כאן הם לא קבוצה פוליטית, בטח שלא קבוצה הומוגנית. בעשר השנים האחרונות הרבה השתנה, וזה טוב. ברלין היהודית היא מקום יותר מפותח והישראליים הם קהילה חטרוגנית ומורכבת מאנשים שהגיעו לכאן כמה: גרי עבודה, מהגרי אמנות, מהגרי לימודים, הכל מהכל. גם אם יש בברלין עדיין 'בועה תל אביבית', היא רק חלק מהתמונה, כי זו עיר של יזמים מכל הסוגים, עיר של סטארט-אפים, היצע תרבותי מגוון, תחבורה ציבורית מתפקדת ומהגרים מכל העולם שיוצרים חיים אורבניים קוסמופוליטיים שקשה למצוא בישראל".

המועדון הווירטואלי של כולם

ברלין היא לא תל אביב הקטנה, והיא לא נראית כמו תל אביב, בטח שלא בדצמבר כששכבת שלג דקה מכסה את המדרכות בה, את גדות השרפה שחוצה אותה ואת הרכבת התחתית. אבל כשמדובר בשכונת נויקלן נעלם גם הדמיון למה שמכונה לעתים אירופה הקלאסית, על הניקיון והאדריכלות בת מאות השנים המאפיינים אותה. ישראלים שהגיעו לברלין לפני עשרים שנה ויותר השתדלו להימנע משכונת כמותה בגלל תדמיתן כשכונות מהגרים מזרח תיכוניות עניות ועיונות. היום הדברים שונים. קרויצברג ונויקלן ידועות בעולם כבית לתרבות אלטרנטיבית ואמנות אוונגרדית. ובין המהגרים מדור ראשון, שני ושלישי שעדיין חיים בהן יש גם היום ישראלים רבים שעובדים, יוצרים וחיים במרחב ציבורי שיש בו לא פחות ערכית וטורקית מאשר גרמנית. גם מבחינה זו לא מדור ברה בתל אביב הקטנה, אם כבר - זו יפו.

אותם. מנכ"ל החברה השתכנע, הוא הציע חלל על גבול קרויצברג-נויקלן, השקיע את ההון הנדרש, ו-Hör (הקשב) עלתה לאוויר באוגוסט 2019. ההתחלה היתה מהוססת. שני הישראלים עוד לא היו מספיק מקושרים כדי לצרף אליהם שמות גדולים. למרות זאת, הם הצליחו למלא את השבועיים הראשונים במוזיקה וקיוו לייצר את הבאו הנדרש.

"להפתעתנו, הצלחנו למלא את הליינאפ עד סוף השנה", מספר צ'רלי, "התוכנית התפרצה, היינו במקום הנכון, בזמן הנכון, עם הפורט של הנכון. תקופת הקורונה שהגיעה אחרי החודשים הראשונים בעטה אותנו עוד יותר למעי. לה. בסצינה שלנו לא היה לאנשים מה לעשות כשכל המועדונים נסגרו. הפכנו למועדון הווירטואלי של כולם".

כיום Hör משדרת באתר אינטרנט ובערוצי יוטיוב ואינסטגרם שיש להם קרוב למיליון משתמשים. זו אינה יצירה ישראלית במהותה. למרות שיש, מדי פעם, די-ג'יאים ישראלים, צ'רלי ושותפיו לא נותנים להם עדיפות. את ההעדפה המתקנת הם מעדיפים לייחד לנשים, לקהילת הלהט"ב וללא-לבנים. "לדי-ג'יאים בברלין קל יותר", הוא אומר. "הסצינה הישראלית מאוד מרפקנית, יש מעט מועדונים והרבה די-ג'יאים. חייבים לבלוט מעל כולם כדי לתקלט. וקל לנו יותר גם מבחינת היחס של המדינה - כאן זה מקצוע שמכבד את בעלי המדינה תומכת באמנים, בזמן הקורונה פריילנסרים שעוסקים באמנות קיבלו תמיכה מכל מיני סוגים, כולל מענק מידי של 5,000 יורו, בלי להראות שום הוכחה. יש גם ביטוח בריאות מסוכסד ב-50% ופנסיה לאמנים עצמאיים. יותר מזה, תל אביב דוחקת את המוסדות התרבותיים שלה החוצה. במועדון האלפבית בתל אביב (שצ'רלי היה בין מקימיו ד"ר) שילמנו 50,000 שקל שכירות בחודש על 150 מ"ר. בקרויצברג משלמים 8,000 שקל על שטח מסחרי בגודל כזה".

וזה מה שמשאיר אותך כאן, הצד הכלכלי?

או שברלין היא גם השראה?

"נוח לי לעבוד כאן כי אני זקוק לשקט ולי ניתוק כדי ליצור. כאן אני מתפרנס ממה שאני אוהב, ובת הווג שלי, שגם היא ישראלית, עובדת איתי כארט-דירקטורית. עם זה, אני קשור עדיין לישראל. מי שנמצא כאן לתקופה ארוכה יודע שאין לאן לחזור. גם מבחינת יוקר המחיה וגם מבחינה פוליטית. קשה לחשוב על חוץ רחוק, על להחזיק שלוש או ארבע עבודות כדי לגמור את החודש ולחיות בסביבה של אלימות משתוללת, שגם, אגרסיביות וחוסר סובלנות. אבל מי שיגיד שהוא לא מתגעגע לארץ הוא שקרן. כולם מתגעגעים." □

דקל פרץ, נושאים רחבים, פרספקטיבה יהודית
צילום: Paulus Ponizak